

Ek : 1a

MERKEZ BANKASI VE PARA POLİTİKASI ÜNİTENİN KAVRANILMASI KOŞULLARI :

Bu ünitenin kolaylıkla anlaşılabilmesi, Ünite 22 ve 23'de yer alan konuların iyi bir biçimde anlaşılmasına bağlıdır. Özellikle **para tanımı** ve bankaların nasıl **kaydı para** yarattıkları konusunda yeterli bilginizin olması gerekir.

ÜNİTEDE İŞLENİLEN KONUNUN AMACI :

Bu ünite Merkez Bankalarının işlevlerinin ne olduğunu ortaya koyarak, bu kurumların birer **emisyon kurumları** olarak dolaşıma (tedavül), bir başka deyişle piyasaya nasıl para çıkardıklarını açıklamaktadır. Daha sonra, Merkez Bankasının **para politikası araçları** dediğimiz araçları kullanarak para miktarını nasıl ayarladığını ve ekonomiye nasıl müdahale ettiğini öğreneceğiz.

ÜNİTENİN ÇALIŞMA BİÇİMİNE İLİŞKİN UYARILAR :

Üniteyi iyi işleyebilmeniz için metni dikkatlice okumamız ve metin arasındaki soruları eksiksiz izlemeniz gerekmektedir. Göreceksiniz ki, düzenli ve sürekli bir okuma bu ünitenin anlaşılması için yeterlidir. Ünitenin sonundaki sorular bu konuda sizin bilginizi ölçmede yardımcı olacağı için onları atlamadan yapınız. **HER ÜNİTEYİ İLGİLİ OLDUĞU HAFTA İÇERSİNDE ÇALIŞMADIĞINIZ TAKDİRDE ÜNİTELERİN BİRİKECEĞİNİ VE YIL SONUNDAKİ YÜKÜNÜZÜN ÇOK ARTACAĞINI SAKİN UNUTMAYINIZ.**

ÖĞRETİM MATERYALLERİNİN HAZIRLANMASI VE SEÇİMİ* ÜNİTENİN AMAÇLARI

Bu üniteyi çalıştıktan sonra

- öğretme-öğrenme süreçlerinde kullanılmak üzere öğretim materyali hazırlamanın gereğini açıklayacak,
- öğretme-öğrenme süreçlerinde eğitsel değer taşıyan öğretim materyallerine yer vermenin önemini kavrayacak,
- öğretim materyali hazırlamada temel alınacak ilkeleri bilecek,
- öğretim materyali seçiminde dikkate alınması gereken ölçütleri bilecek,
- öğretim materyali üretiminde bazı teknikleri kavrayacak,
- öğretim materyallerinin hazırlanması ve seçiminde temel alınan ilke ve ölçütlere değer verecek ve bunları eğitimle ilgili uygulamalarınızda kullanacaksınız.

ÜNİTENİN İÇİNDEKİLER

- Giriş
- Öğretim Materyali Hazırlama İlkeleri
- Eğitim Araçlarının Seçimi
- Öğretim Materyali Üretiminde Bazı Teknikler
- Özet
- Değerlendirme Soruları

ÜNİTENİN ÇALIŞILMASINA İLİŞKİN ÖZEL UYARILAR

- Bu ünite de öğretim materyallerinin hazırlanma ve seçim ilkeleri yer almaktadır. Üniteyi çalışırken, öğretim materyali hazırlama ve seçim işinin bu ilkeler dışında, eğitim programına, öğretim ilke ve yöntemlerine, öğrenci gelişimine bağlı olduğunu gözönünde bulundurun.
- Halen derslerinizde kullanmakta olduğunuz materyallerin ünite de verilen öğretim materyali hazırlama ilkelerine ne derece uygun olduğunu araştırın.
- Eğitimle ilgili uygulamalarınızda ünite de verilen ilke ve ölçütlere göre davranmaya çaba gösterin.

* Bu ünite Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi öğretim elemanı Dr. Akif ERGİN tarafından yazılmıştır.

1. MERKEZ BANKACILIĞI

Merkez Bankacılığının tarihsel kökeni ticari bankacılığa dek geriye gider. **Merkez Bankası, resmi statüsü olan, bazı imtiyazlı yetki ve görevlerle donatılmış bir ticari banka** olarak tanımlanabilir. Bu nedenle onu **bankaların bankası** olarak nitelendirebiliriz. Başlangıçta çoğu Avrupa ülkelerinde ve A.B.D.'de Merkez Bankası, özel sektöre ait bir finansal kuruluştur. Fakat değişik derecelerde devlet denetimi altındaydı. Ancak bu bankalar zamanla devletleştirilerek bir **kamu kuruluşu** durumuna getirilmişlerdir.

Merkez Bankasını nasıl bir banka olarak nitelendirebiliriz?

Merkez Bankaları arasında hemen hemen ilk kurulanı 1656 yılında kurulan İsveç Bankası olmuştur. Bunu 1694'de kurulan İngiliz Merkez Bankası izlemiştir. Fransız Merkez Bankası 1800 yılında; A.B.D. Merkez Bankası sistemi olan Federal Rezerv ise 1913 yılında oluşturulmuştur.

İlk Merkez Bankası hangi tarihte kurulmuştur?

Türkiye'de merkez bankacılığı denemesi 19'ncü yüzyıl ortalarına rastlar. Çeşitli amaçla ve çoğunluğunu yabancı sermayenin oluşturduğu bazı banka denemeleri bir yana bırakılacak olursa, Osmanlı İmparatorluğunda modern anlamda kurulan ilk ticari ve mevduat bankası Osmanlı Bankasıdır (Ottoman Bank).

Yabancı (İngiliz ve daha sonra Fransız) sermayelerin iştirakiyle 1856 yılında kurulan Osmanlı Bankası ülkemizde banknot çıkarma yetkisine sahip ilk emisyon bankasıdır. Bilindiği gibi, ulusal sermayeli ilk ticari (mevduat) banka ise 1888 yılında kurulan Ziraat Bankasıdır. Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası 30 Haziran 1930 yılında, 1715 sayılı kanunla kurulmuş ve banka çalışmasına 3 Ekim 1931 tarihinde başlamıştır. Banka, devlet, milli bankalar, diğer finansal ve ticari kuruluşlar ile Türk vatandaşlarının katıldığı paylardan oluşan bir anonim şirket olarak kurulmuştur.

Tarihsel gelişim itibarıyla merkez bankacılığı ticari bankacılıkta ve para sisteminde çok önemli bir aşamayı oluşturur. Merkez bankaları başlangıçta altın veya gümüş karşılığı olan, dolayısıyla ibrazında (bankaya verildiğinde) bu kıymetli madenlere çevri-

lebilen sertifikalar (kağıt paralar) çıkarmışlardır. Söz konusu mal paralara veya madenlere çevrilebilen bu sertifikalar, önceleri İsveçte ve onu izleyerek İngiltere'de **banknot** (banka mektubu) adıyla devletin resmi kağıt paralarına dönüşmüştür. Banknot kıymetli maden karşılığı olarak Merkez Bankasınca çıkarılan kağıt para olarak tanımlanabilir ve ilk kez 17'nci yüzyılda İngiliz Merkez Bankasınca üretilmiş bulunmaktadır. 20'nci yüzyıla değin merkez bankalarının klasik işlevi nakit para çıkarmak (emisyon) ve kontrol etmek gibi sınırlı konulardan oluşmaktaydı.

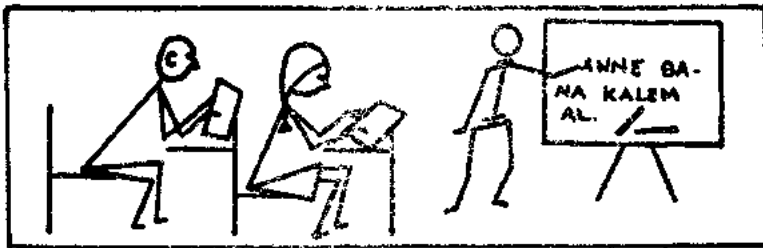
2. MERKEZ BANKASININ GÖREVLERİ

Merkez bankalarının kuruluş dönemlerindeki (17'nci-19'ncü yüzyıllar) görevleri; devlet adına ve değerli maden karşılığı para çıkarmak (emisyon), devlet hazinesine finansal aracılık yapmak ve merkezi mevduat kasalığını üstlenmek olmuştur. Kısaca bu bankalar, ekonominin ve devletin ihtiyaç duyduğu parayı sağlamışlardır. Avrupa merkez bankaları, bankaların bankası olarak, bankalara fon ve destek sağlamanın ötesinde, bir ticari banka olarak da topluma açılmış bulunuyorlardı. Örneğin Fransız Merkez Bankası yaklaşık altıyüz şube-

Banknot yaratımı ile merkez bankacılığı arasında ne ilişki vardır?

Ek : 2b

Şekil 5.8'e bakanlar verilen çizimdeki öğretmen ve öğrencileri insanın bilinen boyutlarıyla, yazı tahtasını da yine bilinen rengiyle algılayacaklardır.

Şekil 5.8: Algısal Değişmezlik

Değişmezlik ilkesinden öğretimde nasıl yararlanır?

Bu ilkeye göre, öğrencilerin önceden bildiği nesnelere çok basit çizgilerle verilebilir.

Bu çizgiler öğrenciler tarafından bilinen gerçek renk ve biçimleriyle algılanır.

Bu yüzden bu ilke gereğince kolay ve ucuz ders materyalleri yapılabilir.

2.11. DERİNLİK İLKESİ

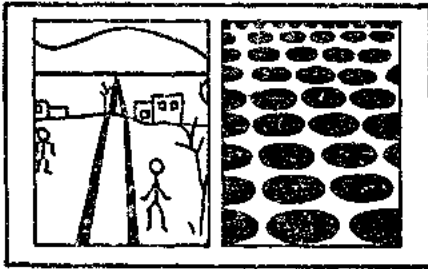

Derinliğin algılanması görelîk, doğrusal perspektif ve doldurulan alandan etkilenir.

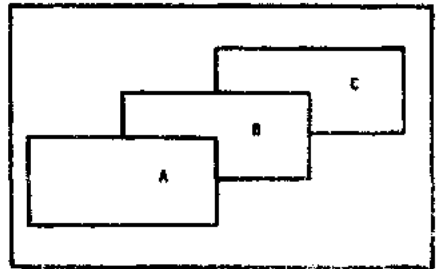
Doğadaki varlıklar bize yakınsa gerçek ölçüleri ve renkleriyle görünürler. Aynı varlıklar bizden uzaklaştıkça, küçülüyor ve renkleri de soluyor hissini verir.

Şekil 5.9. bu görüşü doğrulamaktadır. Gözümüzün bu görüş hissini resimde çizgi ve renk olarak göstermeye perspektif denildiği bilinmektedir.

İnsanlar derinlikle ilgili çok sayıda ipucu ya da çevresel niteliklerden yararlanırlar. Bu ipuçlarından birisi de bir nesnenin diğerinin görülmesini engellediği araya girme durumudur. Şekil 5.10.'da A figürü B figürünü, B figürü ise C figürünü kısmen kapatmaktadır. A figürü en önde, A figürü tarafından kısmen kapatılan B figürü ortada; B figürü tarafından kısmen kapatılan C figürü ise en arkada görülmektedir.

Şekil 5.9: Derinliğin Algılanması

Şekil 5.10: Kapatma

ÖZET

17'nci yüzyıldan başlayarak kurulan merkez bankaları para çıkarma yetkisine sahip finansal kuruluşlardır.

Zaman içerisinde merkez bankaları faaliyet, konu ve alanları açısından gelişme göstermişlerdir. Günümüzde ise para politikasının ve devlet hazinesinin bir organı durumundadırlar.

Merkez bankalarının yürüttükleri işlemler ve bankacılık faaliyetleri, yayınladıkları hesap, rapor ve bilançolardan değerlendirilebilir.

Merkez bankası bilançosunun **aktif** ve **pasifinde** değişik hesaplar bulunmaktadır. Aktif hesaplar içerisinde en önemlisi merkez bankalarının kamu ve özel sektöre açtığı kredilerdir. Pasif hesaplar içerisinde ise en önemli kalem, tedavüldeki banknotlardır.

Para politikası araçlarının en önemlileri reeskont oranı, açık piyasa işlemleri ve mevduat karşılık oranlarıdır. Bu araçlarda yaratılan değişimler para miktarı veya faiz oranları üzerinde etkili olmaktadır.

SORULAR

1. Dünyada ilk kurulan Merkez Bankası...

- Fransız Merkez Bankası
 - İngiliz Merkez Bankası
 - Amerikan Merkez Bankası
 - İsveç Merkez Bankası
 - Alman Merkez Bankası
- olmuştur

2. Türkiye'de banknot çıkarma yetkisine sahip ilk emisyon bankası aşağıdakilerden hangisidir?

- Ziraat Bankası
- Emniyet Sandığı
- Osmanlı Bankası

- d) T.C. Merkez Bankası
c) Hiçbiri
3. Aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur? Merkez Bankasının temel işlevi;
- a) Hazine'nin bir bankası olmak.
b) Ticari bankaları nakit sıkıntısından korumak.
c) Toplumun ve devletin ihtiyaç duyduğu parayı sağlamak.
d) Altın ve döviz rezervlerini korumak.
e) Devlet bankalarına fon sağlamak.
4. Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası bilançosunda şu hesaplardan hangisi aktifte yer almaz:
- a) Krediler.
b) Ufaklık para.
c) Dahildeki muhabirler.
d) Tedavüldeki banknotlar.
e) Tahviller cözdanı.

Ek : 3b

ÖZET

Gelişigüzel hazırlanan ya da seçilen öğretim materyalleri istenen öğrenmeyi sağlamadığı gibi büyük zaman, emek ve para kaybına neden olmaktadır. Bu yüzden öğretim materyallerinin gerek hazırlanmasında, gerekse seçiminde eğitim-öğretim ve iletişim alanındaki araştırmalardan yararlanmanız ve öğretme-öğrenme süreçlerinde bu araştırmaların ortaya koyduğu ilke ve ölçütleri öğretim tekniğimizle bütünleştirerek uygulamaya dönüştürmemiz gerekmektedir. Belli ilke ve ölçütler dikkate alındığı ölçüde hazırlanan ya da seçilen öğretim materyallerinin süreçteki yararlılığı artacaktır.

DEĞERLENDİRME SORULARI

Aşağıdaki soruların doğru yanıtlarını bulunuz.

1. Öğretme-öğrenme süreçlerinde
- a) her türlü araç kullanılabilir.
b) eğitsel araca yer vermek büyük zaman ve emek kaybına yol açar.

- c) sadece eğitsel değeri olan araçlara yer vermek gerekir.
- d) eğitim araçlarının öğrenmeye pek katkısı olmaz.
- e) sadece Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığınca üretilen araçlara yer vermek gerekir.
2. Sunulan bir öğretim materyalinde ok işareti niçin kullanılır?
- a) Seçici algılama sürecini etkilemek için
- b) Algısal bütünlüğü sağlamak için
- c) Derinlik algılaması için
- d) Yenilik algılaması için
- e) Algılama göreceli olduğu için
3. Bir öğretim materyalinin çok çağrışım yapabilecek biçimde hazırlanması hangi ilkeyle ilgilidir?
- a) Özelliklerin göreceliği
- b) Anlamlılık
- c) Bilincenden başlama
- d) Tamamlama
- e) Hedef-davranış
4. Çok sayıda örnek sunmak
- a) zaman yitirmeye neden olduğu için iyi değildir.
- b) öğrencinin ilgisinin kaybolmasına neden olur.
- c) bir kavramın genişliğini göstermek için gereklidir.
- d) kavramsal öğrenmeler için yarırsızdır.
- e) dikkati dağıtacağından ilkökul öğrencileri ile yapılan çalışmalar için tavsiye edilmemektedir.

Ek : 4

Sizin için hazırlanan kitaplar uzaktan öğretim tekniğine göre yazıldı. Bunun yanı sıra yazılırken ünite sistemi benimsendi. Tıpkı sizin ilkokulda izlediğiniz dergiler gibi. Her ders kitabı ortalama 25 üniteden oluşuyor. Her ünitenin girişinde o ünitenin amacı, içerdekileri ve ünitenin çalışma yöntemine ilişkin uyarılar yer alıyor. Bu kısımdan sonra ünitenin metin kısmı geliyor. Metnin daha iyi anlaşılabilmesi için bazı özel işaretler kullanıldı. Bu işaretler ve anlamları aşağıda görülmektedir.

Soru işareti

Bu işaret bölümlerin sonunda, o bölümün anlaşılıp anlaşılmadığını belirlemek üzere konmuştur.

Uyarm İşareti

Bu işaret önemli açıklama, kavram ve kuramlara dikkat çekmek üzere konmuştur.

El İşareti

Bu işaret metin içindeki örnek ve açıklamaları göstermekte ve bunlara dikkat çekmektedir.

Kalem İşareti

Bu işaret bir konuda uygulama yapmanızı veya bir konuda yazmanızı gerektiğini belirtmektedir.

Kitap İşareti

Bu işaret size daha geniş bilgi için kaynak önermektedir.

Soru İşaretleri

Bu işaretler metin sonundaki kendinizi değerlendirme sorularını göstermektedir.

Burada görülen işaretlere metin içinde rastlayınca dikkat ediniz. Sözelimi, bir soru işareti ve buna bağlı bir soru gördüğünüzde cevaplamaya çalışın. Cevabını veremediğiniz takdirde ilgili metni tekrar gözden geçirin. Bir paragrafın yanında ünlem işareti varsa orası çok önemli demektir. İyi kavramaya çalışın. Bir el işareti o konuyu açıklayan birörneği ifade etmektedir. Bu işaret sizin için daha iyi anlamınıza yol açan bir müjdecidir. Diğer ilginç bir işaret kalem işaretidir. Bu işaret sizin bir konuda uygulama yapmanızı veya yazarak çalışmanızı önermektedir. Buna uyulursa öğrenme kalıcı olur. Göreceğiniz kitap işareti size daha geniş kaynaklar önermektedir. Gerek duyduğunuz zaman baş vurmanız için verilmiştir., bu kaynaklar. Bir kutucuk içindeki birçok soru işareti ise ünite sonundaki değerlendirme sorularını belirtmektedir. Bu değişik türdeki soruları cevaplayınız ve cevaplarınızı fasikül sonundaki cevap anahtarından kontrol ediniz. Böylece kendinizi değerlendirmiş olacaksınız.